Redacţiunea, Administraţiunea şi Tipografia:
BRAŞOVU, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. Manuscripte nu se retrimitŭ.
Birourile de anunciurĭ:
Braşovŭ, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat; în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Preţulŭ inserţiunilorŭ: o seria garmond pe o colónă 6 cr. şi 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă şi învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULU LVI.

„Gazeta“ ese în fiă-carequi
Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe şése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.
Pentru România şi străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe şése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumĕră la tóte oficiele poştale din întru şi din afară şi la dd. colectorĭ.
Abonamentulŭ pentru Braşovŭ
a administraţiune, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe şése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unu anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unu esemplaru 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtu şi inserţiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 211. Braşovŭ, Vinerĭ, 24 Septemvre (6 Octomvre) 1893.

Zapisulŭ lui Csaky.

Braşovŭ, 22 Septemvre v.

Mare sgomotŭ au făcutŭ Ungurii în timpulŭ din urmă cu constatarea procurorului Ieszensky, că acei Românĭ, carĭ se plângŭ de asuprire şi de maghiarisare, posedŭ trei mii şi câte-va sute de şcóle poporale cu limba de propunere română.

Eată, qicea numitulŭ procurorŭ, ce neintemeiate suntŭ învinuirile Româniloru, căcĭ 75% din cele 3700 de şcóle poporale s'au înfiinţatŭ sub regimulŭ unguresců, dela 1867 încóce.

Discursulŭ d-lui Jeszenszky s'a publicatŭ în mai multe limbĭ şi s'a rĕspânditŭ în tóte părţile. Strĕinii, carĭ nu cunoscŭ raporturile dela noi, cetindŭ acele date statistice — despre a cărora esactitate s'ar mai puté discuta — în forma, în care au fost aduse, puindu-se în paralelă cu nisce date despre şcólele poporale din România, vorŭ fi seduşĭ a crede, că în adevĕrŭ învĕţămêntulŭ românŭ are órecare terenŭ de priinciósă desvoltare în statulŭ ungarŭ.

Celŭ mai bunŭ rĕspunsŭ la propaganda, ce s'a făcutŭ cu rĕspândirea discursului procurorului din procesulŭ pentru „Replică“ ar fi, sĕ se traducă în limba germană, francesă, englesă etc, cea nouă ordinaţiune a ministrului de instrucţiune publică Csaky, dela 25 Septemvre a. c., ce amŭ publicat'o în numĕrulŭ trecutŭ, şi sĕ se trimită acelora, carĭ au cetitŭ acelŭ discursŭ.

Iute s'ar orienta publiculŭ celŭ mare europénŭ din amintita ordinaţiune cu privire la adevĕrata situaţiune a celorŭ 3700 şcóle poporale române Ar vedé dintr'însa clarŭ şi limpede, că după legile şi ordinaţiunile ministeriale esistente, problema principală a tuturorŭ şcólelorŭ poporale din Transilvania şi Ungaria este şi rĕmâne *lăţirea cunoscinţei limbei maghiare*. Ar vedé că ministrulŭ nu se îngrijesce nicĭ câtŭ de puţinŭ de mersulŭ instrucţiunei în genere în şcólele poporale nemaghiare, ci singura şi capitala lui îngrijire este ca studiulŭ limbei maghiare sĕ se propună în aceste şcóle cu mai mare succesŭ ca până acuma, ca învĕţătorii toţĭ sĕ scie bine unguresce şi cei ce nu suntŭ destulŭ de tarĭ în acéstă limbă *sĕ fiă opriţĭ dela instrucţiune*. Ar vedé mai departe, că ministrulŭ se plânge, că în 2387 de şcóle poporale limba maghiară s'a propusŭ fără succesŭ séu nu s'a propusŭ de locŭ, că 1601 învĕţătorĭ nu-sŭ pregătiţĭ de ajunsŭ din limba maghiară şi că 2894 de individĭ suntŭ aplicaţĭ la posturĭ de învĕţătorĭ fără diplomă, pentru a căreia dobêndire trebue sĕ depună unŭ esamenŭ specialŭ din limba maghiară.

Eată dér adevĕrata icónă a situaţiunei celorŭ 3700 şcóle poporale române. Menirea lorŭ, după ordinaţiunea ministrului, este de a cultiva şi propaga înainte de tóte cunoscinţa limbei maghiare. Tóte celelalte suntŭ pentru d-lŭ Csaky cestiunĭ secundare. Puţinŭ îi pasă, décă şcolarii românĭ vorŭ învĕţa românesce cum se cade şi-şĭ vorŭ câştiga cunoscinţele de lipsă pentru viaţă, sĕ înveţe numai unguresce bine şi atuncĭ e mulţumitŭ.

Statulŭ nu contribue nicĭ măcarŭ unŭ banŭ pentru susţinerea celorŭ 3700 şcóle poporale române, de acéstă susţinere trebue sĕ îngrijéscă poporulŭ cu cele mai marĭ jertfe. Statulŭ îngrijesce numai de aceea, ca sĕ se înveţe unguresce pe socotéla şi pe rĕspunderea susţiitorilorŭ şcólelorŭ.

Despre aceea, că după principiile pedagogice este absolutŭ cu neputinţă sĕ pótă progresa cum se cade instrucţiunea română în şcólele elementare, paralelŭ cu instrucţiunea limbei maghiare pretinsă în mĕsură totŭ mai mare de legĭ şi de ordinaţiunile ministeriale, s'au închisŭ deja actele. D-lŭ Csaky nu póte da nimicŭ în favórea desvoltării şcólelorŭ nóstre, elŭ vine ca Sbylocŭ şi presentă susţiitorilorŭ lorŭ zapisulŭ, cerêndu-le sĕ-şĭ plătéscă datoria cătră limba maghiară.

E vorba ca acuma sĕ se esecuteze cu rigóre dispoşiţiunile legei, art. XVIII din 1879, prin care s'a impusŭ studiulŭ limbei maghiare în şcólele nóstre poporale. Póte că d-lŭ Csaky prin acésta vré sĕ dovedéscă ce a qisŭ Jeszenszky, că Ungaria „nu asupresce în modŭ tiranicŭ cultura poporului românŭ.“

Nu, Dómne feresce, de acuma încolo va înflorì limba română îndecitŭ şi însutitŭ. Nicĭ că se póte altfelŭ, când tóte şcólele poporale române vorŭ da esamene strălucite din limba maghiară.

Aicĭ ne aducemŭ aminte de cuvintele, ce le-a pronunţatŭ în dietă Ludovicŭ Mocsary, când s'a desbătutŭ legea de maghiarisare dela 1879. Elŭ a constatatŭ mai întâiu, că ea stă în directă contraqicere cu legea de naţionalitate dela 1868. După acéstă lege adecă nu e de lipsă ca locuitorii tuturorŭ naţionalităţilorŭ sĕ-şĭ însuşéscă limba maghiară, căcĭ ea prevede, că în afacerile lorŭ publice se potŭ folosi de limba lorŭ proprià. „Dér“, qise Mocsary, „după ce veţĭ aduce acéstă nouă lege (dela 1879) veţĭ puté qice: étă acuma are fiă-care ocasiune de a învĕţa limba maghiara, acuma trebue sĕ scie fiăcare unguresce, prin urmare nu mai este de lipsă a se întrebuinţa la administrarea afacerilorŭ publice o altă limbă decâtŭ cea maghiară!“

Aşa s'a şi întêmplatŭ.

Csaky vine acuma şi-şĭ presentéză zapisulŭ susţiitorilorŭ şcólelorŭ nemaghiare: décă voescŭ sĕ mai aibă „şcóle române“ sĕ facă sĕ'nflo-réscă în ele limba maghiară, în a căreia cultivare trebue sĕ emuleze scolarĭ şi învĕţătorĭ.

Şi tóte acestea pe socotéla şi risiculŭ lorŭ propriu!

Apoi sĕ n'aibă dreptate unŭ Jeszensky când qice, că Ungaria nu asupresce cultura poporului românŭ?

CRONICA POLITICA.

— 23 Septemvre.

Ocupându-se cu **noua ordinaţiune a ministrului Csáky** „Budapesti Hirlap“ dela 4 Octomvre qice între altele: „Ordinaţiunea din Septemvre, care légă de timpŭ determinatŭ vindecarea relelorŭ, numai în casulŭ acela póte avé înţelesŭ seriosŭ, décă trecêndŭ acestŭ terminŭ, ministrulŭ se va hotărî nu numai la represalii, ci şi la aceea, că punêndŭ în cumpĕnă interesele statului pe tĕrêmulŭ învĕţămêntului va valora esecutarea legei sancţionate, pe calea revisuirei articului de lege şi cu estinderei puterii statului. Primulŭ interesŭ alŭ statului în raporturile nóstre este, ca sĕ nu fiă în ţéră şcólă şi învĕţătorŭ, care nu scie limba statului. Acésta este condiţia *sine qua non* a cualificaţiei învĕţătorului. Fără de acésta nicĭ legea de aqĭ nu va fi esecutată vre-odată, nicĭ statulŭ nu şĭ va puté garanta influenţa lui îndreptăţită asupra crescere

---

FOILETONULŬ „GAZ. TRANS.“

Din dojenele cocónei Kaudel cătră bărbatulŭ sĕu.

După *Douglas Ierrold.*

II.

Kaudel a împrumutatŭ unui amicŭ 20 talerĭ.

Décă 'mĭ tragŭ bine socotéla, Kaudel, tu ar trebui sĕ fii putredu de bogatŭ. — Mi-ar plăcé sĕ vĕdŭ, cine ţi-ar da ţie douĕqecĭ de talerĭ, când ai ajunge la nevoiă. Eu sunt acea, care mĕ necăjescŭ şi mĕ amărăscŭ, şi totŭ eu trebue sĕ privescŭ liniştită cum aruncĭ tu banii pe ferêstră cu pumnulŭ. Douĕqecĭ de talerĭ! Câte nu s'ar puté face cu atâţia banĭ? Sĕu credĭ tu, că banii se găsescŭ pe stradă? De altmintrelea tu ai fostŭ în viéţa ta unŭ nebunŭ, şi décă cineva e în nevoiă, tu eştĭ celŭ dintâi, la care se adreséză.

Spune le sĕ via odată la mine! *Nu suntŭ ei atâtŭ de proştĭ?* — Ce se ţine de tine, Kaudel, tu gândescĭ firesce, totdeuna la cei strĕinĭ. — Suntŭ mai bine de trei anĭ, de când totŭ doresců sĕ am o haină de mĕtasĕ, dér eu potŭ sĕ aşteptŭ până în veciă. Pentru cei douĕqecĭ de talerĭ aruncaţĭ, mai că mi-aş fi pututŭ cumpĕra una, ei dér ţie ţi e indiferentŭ, cum sunt eu îmbrăcată.

Tótă lumea mĕ vorbesce, că eu nu mĕ îmbracŭ cum mi s'ar cuveni şi cum mi s'ar şedé, şi lumea are dreptŭ, dér tu nu-ţĭ baţĭ capulŭ cu acésta. Pentru strĕinĭ ai tu inimă, numai pentru ai tĕi nu, familia ta trebue sĕ străbată singură şi fără ajutorŭ prin lume, numai ca domnulŭ tată sĕ-şĭ pótă câştida renumele de omŭ liberalŭ, marinimosŭ. Ah, Kaudel, de mi te ar cunósce ómenii, cum te cunoscŭ eu — şi aş dorì din totŭ sufletulŭ sĕ te cunóscă — ar afla cu mirare, că marinimositatea ta numai faţă de cei strĕinĭ o areţĭ, ér într'aceea familia ta trebue sĕ sufere.

Douĕqecĭ de talerĭ! Bietele fetiţe ar trebui sĕ aibă pălării nouĕ, de carĭ au aşa mare lipsă ca şi de pânea de tóte qilele, de unde sĕ le capete însĕ, asta numai bunulŭ Dumneqeu o scie, eu nu. Jumĕtate din banii aruncaţĭ ar fi fostŭ de ajunsŭ pentru acoperirea acestei lipse urgente, dér e târqiu şi bietele fiinţe potŭ sĕ aştepte după pălării. Firesce, nimicŭ nu e mai naturalŭ, decâtŭ acéstă, sĕrmanele de ele, încă aparţinŭ familiei tale.

Nu ţi am mai spusŭ odată, că Iacobŭ a aruncatŭ aqĭ diminéţă cu mingea în geamŭ şi că trebue sĕ facemŭ geamulŭ şi sĕ-lŭ plătimŭ? Deoparte aruncĭ tu paralele pe ferêstră, de altă parte fiiulŭ tĕu sparge o ferêstră, de unde sĕ luămŭ noi banii pentru tóte aceste? Şi geamulŭ spartŭ este nemijlocitŭ lângă patulŭ lui, şi bietulŭ băiatŭ, care şi altfelŭ sufere de plămânĭ, trebue sĕ dórmă acuma cu ferêstra deschisă, aşa că nicĭ nu m'aş mira, décă din causa acésta s'ar prăpădi sĕrmanulŭ Dér Dumneqeu scie, că eu nu potŭ sĕ facŭ nimica, şi décă va morì, tu ai sĕ dai sémă despre elŭ. Douĕqecĭ de talerĭ! Câte geamurĭ sparte de ferêstră s'ar puté repara cu o astfelŭ de sumă!

Şi Marţia viitóre trebuie sĕ se reînoiască şi asigurarea contra focului; dér din ce? Da, décă tu nu te ai îmbulqi aşa qicêndŭ cu puterea, ca sĕ dai celui qintâi, care ţĭ vine în casă banĭ împrumutŭ, ar fi uşorŭ a reînoi poliţa, aşa însĕ e imposibilŭ şi nu ne rĕmâne alta, decâtŭ sĕ privimŭ liniştiţĭ, cum ne arde casa de-asupra capului, şi sĕ nu căpătămŭ nicĭ o para despăgubire. Şi niciodată nu s'au întêmplatŭ atâtea focurĭ, ca acuma, căcĭ nu trece o sĕptĕmână, fără sĕ ardă undeva, şi de astăqĭ începêndŭ, nu-mĭ voiu închide ochii de frică şi grijă. Dér acésta nu te atinge pe tine Kaudel! Décă numai lumea qice despre tine, că eştĭ omŭ darnicŭ şi generosŭ, adecă décă te poţĭ făli înaintea ómenilorŭ cu ceea ce tragĭ dela gura copiilorŭ tĕi, atuncĭ e bine, familia ta din parte-ţĭ póte sĕ péră de fóme.

Câtŭ de necesarŭ ar fi fostŭ a merge